

Šajtar byl jedním z posledních našich literárních vědců, pro něž literatura není jen zámkou k sebezpůsobení, ale je skutečnou součástí jejich života, do něhož se vřezává, s nímž se bolestně spojuje, je chvějivým výrazem hlubinné lidské existence.

Ivo Pospíšil

Za docentem Ctíradem Kučerou

(14. 11. 1931 – 19. 11. 2009)

Zdá se to být zcela nedávno, co jsme si připomínali sedmdesáté narozeniny svého známého kolegy – slavistického badatele a vysokoškolského pedagoga – pana **doc. PhDr. Ctírada Kučery, CSc.** Je to však, bohužel, už celých osm let, a jeho očekávanou „osmdesátku“ už spolu s ním vzpomínat nebudeme, protože 19. listopadu 2009 v liberecké nemocnici dokončil svůj úporný, ale marný zápas s onemocněním, které jej postihlo.

Na jeho životní i profesní dráze můžeme zaznamenat více jak padesátileté pedagogické působení na vysokých školách, v němž se zřetelně odráží peripetický vývoj české poválečné slavistiky – samozřejmě s dominantním postavením rusistiky. V Praze, kde se také narodil, absolvoval v roce 1957 na tehdejší Vysoké škole ruského jazyka a literatury studium překladatelství, které si vzápětí doplnil jednak o učitelskou způsobilost pro obory ruština a čeština, jednak o širší slavistickou „základnu“, představovanou znalostí srbochorvatštiny a ukrajinštiny. Tento (dnes už vzácný) odborný základ pak v relaci se započatým pedagogickým působením na vysoké škole rozšířil studiem v interní aspirantuře u profesora B. Ilka, které jej orientovalo na problematiku staré ruské literatury. Z Prahy odešel nejprve do Liberce, poté do Ústí n. L., kde působil nejprve na samostatné Pedagogické fakultě, později na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně de facto téměř až do svého onemocnění (v poslední době však už – jako důchodce – jen v omezené práci obhájil i práci kandidátskou na téma *Staroruský Domostroj – legenda a skutečnost*, která je dosud téměř ojedinelou českou analýzou této významné památky ruského středověkého písemnictví i kultury. Absolvoval rovněž půlroční stáž v Leningradě, kde navázal úzký kontakt s prof. D. S. Lichačovem, představujícím nespornou „špičku“ ruské literární vědy 20. století. Vzpomenutá práce o staroruském Domostroji vyprovokovala řadu dílčích studií (jedna byla mj. publikována i ve Wiener slavisches Jahrbuch), nicméně připravený výběrový překlad dané památky nemohl po zákroku politických míst v době normalizace vyjít. (Za své postoje v roce 1968 totiž kolega Kučera upadl v nemilost, která vyústila v omezení činnosti a rovněž v nemožnosti završit úspěšný odborný růst habilitačním řízením; to mu bylo povoleno až po téměř dvaceti letech; on sám si je pak ihned po změně vysokoškolského zákona potvrdil řádným řízením v r. 1991.) O fundovaném pohledu na staroruský Domostroj však svědčí mj. i skutečnost, že na základě pozvání akademika Lichačova o něm Ctírad Kučera přednášel v Akademii věd SSSR.

Na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem po roce 1989 krátkodobě působil jako děkan pro vědu a zahraniční styky a výrazně se podílel na transformaci této fakulty v dnešní UJEP. Mj. operativně zpracoval koncepci Ústavu slovansko-germánských studií, jehož ředitelem se po úspěšném konkursním řízení také na řadu let stal. Podařilo se mu tím také zapojit do aktuální problematiky soudobé slavistiky, literární komparistiky i kvalitativně se měnících dimenzí a forem dialogu kultur, jíž se všechny tyto filologické, literárněvědné

i kulturologické obory zabývají (mám tím na mysli především tradičně aktuální, ale i problematičtější slovansko-germánský aspekt, který nejen právě v české slavistice, ale i v celém středoevropském kulturním areálu hraje stále důležitou úlohu).

K příznačným stránkám jeho osobnosti vždy patřila činnost, kterou bychom mohli nazvat základní výzkum, spojený s pečlivou analýzou a srovnáváním pramenných dokumentů. Některé z nich se přirozeně úzce pojily se severočeským regionem, v němž působil, nicméně v žádném případě bychom jim nemohli dodávat simplifikovanou nálepkou omezeně pojímaného regionalizmu. Ctirad Kučera totiž vždy dokázal ve svých bádáních a v jejich závěrech přirozeně překračovat časoprostor regionu a dokazovat, že region může (de facto musí) představovat integrální součást kultury celonárodní. Dovedl tak i v podmínkách schématických přístupů k česko-ruským kulturním, literárním a společenským vztahům nacházet integrální souvislosti mezi regionálním a národním i areálovým. Zejména tyto distinktivní znaky jeho bádání dodávaly i regionálně zbarveným publikacím a studiím, které z dané tematické problematiky vycházely, punc objektivity a nadčasového nadhledu a odlišovaly je od některých schematických pokusů o zobrazování česko-ruských kontaktů jen z pozice přízemní adorace česko-ruské příbuznosti či české kulturní malosti a bezchybné ruské velikosti. Kučeru střízlivě hodnotící odstup a jeho nadhledová jemná ironie garantují i v dnešní odstupové skutečnosti to, že je můžeme považovat za zdroj objektivních a zajímavých informací. (Mám na mysli zejména jeho knihy *Po cestách přátelství* – 1982 a *Cesty daleké a blízké* – 1986, dále pak monografii *Alexandr Fadějev a Československo* – 1976, kterou vydal společně s M. Zahrádkou, a samozřejmě i celou řadu odborných statí, recenzí a zpráv v českých i zahraničních odborných časopisech a sbornících, řadu vystoupení na mezinárodních i domácích vědeckých konferencích, sympoziích a kongresech, jakož i jeho práce na vysokoškolských skriptech atd.)

Z rozhovorů s kolegy (ale i bývalými studenty) zesnulého kolegy a přítele docenta Kučery vím, že i v samotné práci vysokoškolského učitele (tzn. v přednáškách, seminářích, ve vedení diplomových prací atd.) dokázal být nejen přátelsky vstřícný, ale i náročný a provokující k seriózním studentským i badatelským aktivitám. Neměli bychom zapomenout ani na Kučerovu překladatelskou činnost (mám na mysli zejména *Krymské legendy* – 1975, A. Sacharov: *Stěpan Razin* – 1979, M. Alexejev: *Neslzávé údolí* – 1981, J. Bondarev, *Hledání pravdy* – 1986 aj) a rovněž tak na činnost ediční, kterou inicioval zejména ve svobodných podmínkách po roce 1989 v malém, ale dělném kolektivu Ústavu slovansko-germánských studií (jako rusistu mne mj. potěšilo vydání poslední monografie našeho společného přítele doc. PhDr. M. Jehličky, CSc., *Lev Tolstoj – vypravěč a vizionář* v r. 1999, ale nelze však zapomenout ani na desítky publikací, které Ústav pod jeho vedením vydal).

V posledních letech věnoval docent Kučera pozornost (důkazem je celá série článků a odborných pojednání) otázkám *komunikace v období globalizace*, dále pak *ruské emigrantské literatuře u nás* (zejména takovým osobnostem jako – K. Čcheidze, N. A. Teffi aj.), dále pak cestopisu Jiřího Tektandra z Jablonného „*Iter Persicum*“ – věnovanému putování od dvora Rudolfa II. k Borisi Godunovi a odtud k perskému šáhu Abdásovi, postavě zapomenutého spisovatele *Jevgenije Gessena*, spojovaného s pražskou ruskou emigrantskou skupinou Poustevna básníků (zahynul údajně v r. 1944 v koncentračním táboře Osvětim) aj.

Jako blízký přítel (snad mi to kolega Ctirad odpustí) jsem si v jeho osobě cenil takové vlastnosti, jako je svébytné spojení skromné nadhledové noblesy a uvážlivé rozvahy – s uměním hledat i nacházet, ale současně i s jemným citem pro rozlišování podstatného od

věcí méně významných, a v neposlední řadě ono věčné trpké chápání relativnosti našich počinů, k němuž zpravidla s věkem dozráváme. Věřím, že i tyto jeho vlastnosti napomohou všem jeho blízkým, kolegům, bývalým studentům, přátelům a známým poděkovat mu v duchu, za všechno, co vykonal a uchovat si na něj trvalou vzpomínku.

Oldřich Richterek